

ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ ЄВРЕЙСЬКИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КОЛОНІЙ ХЕРСОНЩИНИ У 1927 р.

Розвиток та укріплення мирного співжиття та братерського співробітництва всіх національностей, які живуть на території УСРР, широке сприяння матеріальному й культурному розвитку національних меншин були проголошені пріоритетними напрямками національної політики Радянської влади у 20-ті рр. XX ст. [1, с.76]. Програмні цілі подолання економічної та культурної відсталості націй і народностей, всебічного розвитку національних меншостей були визначені у рішеннях X і XII з'їздів РКП(б) та IV наради ЦК РКП(б). Відносно єврейського населення, що мало особливу соціальну структуру, був висунутий проект лаборізації єврейської бідноти шляхом сільськогосподарської колонізації. На той час це було унікальне вирішення єврейського питання в Радянській державі та альтернатива програмі сіонізму.

Історіографія з даної проблематики почала збагачуватися науковими та науково-популярними дослідженнями з 90-х років XX ст. У більшості це були роботи, присвячені переселенському руху, які містили загальні відомості про чисельний склад сільських єврейських колоній півдня України, в тому числі й Херсонського округу [2, с.160-167, 58, 155-166, 200-209, 87-91, 56]. Серед них виділяються спеціальні розвідки, у яких розкривається розвиток єврейських колоній окремими адміністративних районів Херсонщини [3, с.107-111]. Проте соціально-економічні аспекти життя єврейських колоній півдня України, в тому числі Херсонщини, продовжують залишатися не достатньо розробленою темою, про що справедливо засвідчив дослідник історії українського єврейства В. С. Орлянський [4, с.47].

Починаючи з 1923–1924 рр., на Україні починається процес інтенсивного переселення та розселення єврейських родин. Спочатку переселенський рух мав стихійний характер й ніким не регулювався. 29 липня 1924 р. ВУЦВК ухвалив постанову “Про залучення євреїв до землеробської праці”, в якій визнавав за необхідне залучити до сільськогосподарської праці здатне до землеробства бідняцьке населення та забезпечити в достатній кількості земельними фондами за звичайною трудовою нормою вищезазначене єврейське населення, яке бажало зайнятися землеробською працею [5, арк.35]. Цей документ започаткував так зване „планове” переселення єврейської людності на південь України.

Херсонщина займала особливе місце в цих планах. По-перше, у Херсонському окрузі традиційно була питома вага єврейської людності в структурі сільського населення. По-друге, тут був великий масив державної землі, що виділявся під колонізацію.

Протягом 1925–1926 рр. на фонди Херсонщини було зараховано 2.786 родин із 16.101 їдцями, які поєднувалися в 187 колективів [6, арк.40]. Ці роки були доволі тяжкими для переселенців Херсонщини. Однак, все ж намітилися зміни на краще, а саме: господарства поступово переходили до багатопілля, розширювалися площі просапних культур, збільшувалися площі озимих та ранніх ярових культур, значно зросли площі пару й зяби, збільшувались земельні площі під виноградники. Кількість продуктивної та робочої худоби, реманенту теж зросла. Господарства євреїв-переселенців ставали на шлях механізації виробництва. Разом з цим все більше поглиблювалось майнове розшарування єврейського села, яке розпочалось ще восени 1925 р., коли частина колективів розпалась і їх члени стали одноосібниками. Після зняття врожаю ярових диференціація серед єврейських переселенських господарств стала ще більш помітна. Вона виявилася у тому, що в зимовий час поряд з безкінними існував досить великий відсоток 1,2,3-кінних [7, арк.17].

У 1927 р. активізувався переселенський рух єврейської людності на південь України. На початку року до складу Херсонського округу входило тринадцять районів. У 1926 р. Херсонський окрвиконком, звернувшись до ВУЦВК, порушив клопотання про виділення на території правобережних херсонських степів єврейського національного району. За підписом відповідального секретаря ОВК Мальованого 22 лютого 1927 р. було надіслано до ВУЦВК проект постанови ВУЦВК та РНК УСРР „Про утворення на території Херсонської округи Велико-Сейдеминухського району з переважною єврейською людністю” [8, арк.38-39]. Після опрацювання документа на засіданні Президії ВУЦВК, від 5 березня 1927р., було вирішено „затвердити в основному проект постанови” [8, арк.37]. Відповідно до постанови у 1927 р. на території Херсонського округу створювався єврейський національний район з центром у селі Велика Сейдеминуха. До складу району входили єврейські висілки, хутори та сільські ради Бериславського та Снігурівського районів. Таким чином, весною 1927 р. Херсонський округ нараховував вже чотирнадцять адміністративно-територіальних одиниць, з яких дев'ять входили до плану переселення єврейської людності.

На 1 січня 1927 р. у 38 посольках Херсонського округу, розташованих на площі 50.836,00 га, значилося 2.782 садиб, із них було зайнятих 2.285. За 1925–1926 рр. з колфонду було виключено 2.152 родини, тобто 94,2 % від зарахованих родин. Причому з цієї кількості 878 родин були відраховані цілими колективами [9, арк.35]. У 1926–1927 рр. озимі засіви зробили 1.837 родин. Вони засіяли пшениці – 10.986 га та жита – 440 га. Пересічно на родину припадало 6,2 га, що давало збільшення з попереднім роком на 1,7 га. Відповідно, площа пара – на 0,2 га. На початок 1927 р. в середньому на родину припадало 0,8 коня та 0,9 корови [10, арк.77]. Хоча в колоніях відсоток безкінних та безкорівних господарств був доволі високий (37,4% і 31,2%) спостерігався процес збільшення родин, у користуванні яких малося 2 та 3 коня (+7,8% та +1,1%), що говорить про подальшу диференціацію